

NEUTRAALI OPETTAJUUS ON VAIN MYYTTI – IHANTEEKSI PEDAGOGINEN RAKKAUS!

VUORIKOSKI, M., TÖRMÄ, S. & VISKARI, S. (2003) **Opettajan vaiettu valta**. Vastapaino

Opetustyön valta- ja arvokysymykset jäävät usein pimention julkisessa koulutuskeskustelussa. Opetukseen suhtaudutaan helposti neutraalina asiana, joka nojaa vankkaan tieteelliseen tutkimukseen. Ja tutkimukseenhan opetus usein perustuukin, mutta sekään ei ole neutraali asia. Valta- ja arvokysymykset ovat sekä taustalla että päämäärinä kaikessa toiminnassamme. Olisikin syytä tiedostaa sekä vallitsevat arvot että rakentaa tietoisesti arvokkaampaa tulevaisuutta. Tämä on kirjan perusteltu lähtökohta. Siinä pyritään sekä nykytodellisuuden tiedostamiseen että paremman tulevaisuuden kehittelyyn.

Kirja koostuu kuudesta artikkelista: 1) Marjo Vuorikoski:

”Opettajan yhteiskunnallinen valta ja vastuu, 2) Sinikka Viskari ja Marjo Vuorikoski: ”Ei kai opettaja kone ole... Opettajan työ opiskelijoiden silmin”, 3) Sirpa Törmä: ”Opettaja arvojen rakentajana ja oppimiskokemusten tulkitsijana”, 4) Sirpa Törmä: ”Piilo-opetussuunnitelman jäljillä”, 5) Marjo Vuorikoski: ”Valta ja sukupuoli opettajiksi opiskelevien koulumuistoissa” ja 6) Sinikka Viskari: ”Pedagogisen rakkauden mahdollisuus”. Ryhmään on kuulunut myös Maija Lehtovaara, joka kiireisen aikataulunsa vuoksi jäi kuitenkin pois ryhmästä ennen kirjan valmistumista.

Kirja pyrkii kosketuksiin todellisen elämän kanssa. Tekijät kirjoittavat: *”Kaikenlaiset tunteet – muun muassa railakas ilo ja nauru, kihisevä kiuku, jurottava ärtyneisyys, jäytävä kateus ja loukkaantuminen – kuuluvat ihmisten elä-*

mään ja ne ovat läsnä myös opetustilanteissa” (s. 8). Yleensä nämä asiat kuitenkin puuttuvat oppimista koskevista kirjallisuudesta, jossa opetus näyttäytyy pelkistetysti tiedon siirtona tai parhaimmillaankin itsenäisenä tiedon konstruointina, jota eivät mainitunlaiset tunteet edistä tai häiritse. Elävä ihminen ”puhdistetaan” kognitiokoneeksi. Tämän kirjan kirjoittajat haluavat nähdä ihmisen kokonaisuutena. Kuitenkin he kirjassaan tahtovat myös *”jättää ihmiskäsityksen avoimeksi ja korostaa, että sen tulisi olla jatkuvan pohdinnan alaisena”* (s.9). Tällainen avoimeksi jättäminen on tässä varmaan paikallaan, mutta jatkossa toivoisi opettajan työtä käsittelevissä kirjoissa suoremmin puuttuttavan myös tähän perimmäiseen kysymykseen: Mikä/ kuka on ihminen ja mihin kasvatus lopulta tähtää? Osittain

teema on kyllä esillä kirjassa ja selkeimmin se tulee esiin tulevaisuuteen suuntautuvassa vii-meisessä artikkelissa, jossa Sinikka Viskarin teemana on ”pedagogisen rakkauden mahdollisuus.”

OMAN ITSEN JA TOISEN KOHTAAMINEN

Pedagogisen rakkauden näkökulmasta keskeistä on toisen ja myös oman itsensä *kohtaaminen* ei-esineellistävällä tavalla. Keskeistä opetuksessa ei ehkä olekaan se, mitä opettaja siirtää oppilaalle, vaan se, mitä tuo kohtaaminen oppilaassa herättää. Olisiko opetuksessa parhaimmillaan kyse rakkaudentäyteisestä ihmissuhteesta, jossa keskeistä on taito ilmaista näkemyksiään ja tunteitaan toisella ja erityisesti *kuunnella sydämellään* toista ihmistä? Tuolloin toinen ja myös itse voimme kehittyä ideaaliamme kohti, herätä vähitellen siksi minuudeksi, jollaisiksi meidät on tarkoitettu. Pedagogisen rakkauden käsitteeseen kytkeytyy keskeisesti tällainen syvä, aito ja teeskentelemätön kunnioitus. Viskarin mukaan pedagogisen rakkauden taito on myös opittavissa ja kyseessä olisikin opettajuuden keskeinen elementti. Toivottavasti opettajan-koulutuslaitoksissa myös huomataan tämä asia. Kokemusteni mukaan ainakin opiskelijat ovat erittäin hereisiä teemalle. Opiskelijat pohtivat pienestäkin vihjeestä innostuneesti, mikä se tuo minus oikein on... Ja siinä on kyllä pohdittavaa meille vartuneemmillekin tieteenharjoittajille. Viskarin löytämillä kotimaisilla klassikoilla, esimerkiksi Hollolla, Salomaalla ja Haaviolla on sanansa sanottavana näissä opetustyön ajankohtai-

sisissa ydinkysymyksissä.

Marjo Vuorikoski tuo artikkeleissaan hyvin konkreettisella tavalla esille opettajan työn risipaineita ja poliittisia kytkentöjä, jotka yleensä jäävät vähälle huomiolle opettajuustutkimuksissa. Kriittisen pedagogiikan ajatukset inspiroivat hyvin hänen tekstejään. Vuorikoski nostaa onnistuneesti esille myös yhteiskunnan sukupuolistavia rakenteita ja käytäntöjä, joita koulutuksessa uusinnetaan usein piilossa olevilla tavoilla.

Sirpa Törmän teksteissä elää keskeisesti kasvatuksen etiikka. Opettajan autonomian ymmärtäminen ja piilo-opetussuunnitelman purkamisen edellyttävät nimenomaan eettistä tutkimusta. Hän tuo vakuuttavasti esiin sen, että meidän on vaikea nähdä omassa ajassamme ja koulun toiminnassa vaikuttavia piileviä normeja ja tottumuksia, koska olemme omaksuneet ne itsensänselvyyksinä.

Yksittäinen opettaja joutuu ristiriitaisiin tilanteisiin pyrkiesään yhteiskunnallisesti välittyneessä opetustyössään eroon vallankäytön ja alistamisen malleista. Innostajaksi ja ohjaajaksi siirtyminen ei onnistu helposti jähmettävien rakenteiden puitteissa. *Tarvitaankin itsensänselvyyksinä pidettyjen käytänteiden kyseenalaistamista*. Tähän toimintaan käsillä

oleva kirja on oivallinen avaus. Tulevaisuudessa kaipaamme li-säksi perusteltuja ehdotuksia tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksista. Näissä visioissa tulisi vielä perusteellisemmin puretua *ihmiskäsityksellisiin kysymyksiin*. Tätä kautta voisimme ehkä yhä useammin vastata myöntävästi kirjan yhteen kysymykseen: ”Onko uusliberalistisen yhteiskuntamme opettajalle mahdollista kohdata oppilas yksilönä koulun arjessa ja välittää hänestä” (s.15)?

Kirjassa onnistutaan hyvin avaamaan ”neutraalin koulun” myytti. Voisiko elämä kokonaisuudessaan vähitellen astua kouluun? Voisimmeko yhä enemmän alkaa opettaa, ei koulua, ei yliopistoa, ei ammattikorkeakoulua, ei esikoulua, vaan *elämää varten*? Koska koulussa joka tapauksessa on monenlaista elämää, tunnetta, ajatusta, tahtoa ja toimintaa, voisimme ehkä vähitellen entistä tietoisemmin asettaa koulutuksen tavoitteeksi *hyvän elämän*? Esitänkin tämän käsitteen konkreettisoimista lopuksi kasvatustieteiden tulevaisuuden tärkeimmäksi tutkimustehtäväksi. Varsinkin Viskarin lopetusluku pedagogisesta rakkaudesta antaa hyviä lähtökohtia tämän tyyppisille jatkotutkimuksille.

Simo Skinnari